

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Bilkhagelaan (Waregem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020K26
November 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert NV
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Yelmer Debouck, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	6
1.1	Administratieve gegevens	6
1.2	Onderzoeksopdracht.....	8
1.2.1	Doelstelling.....	8
1.2.2	Onderzoeksvragen	8
1.2.3	Juridische context	8
1.2.4	Randvoorwaarden	8
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.3	Werkwijze en strategie	10
1.3.1	Methode	10
1.3.2	Fysisch geografische situatie	10
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	10
1.3.4	Archeologische indicatoren	10
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	11
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	12
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	12
1.3.6.2	Geplande werken.....	13
1.4	Assessmentrapport.....	15
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	15
1.4.1.1	Landschappelijke situering	16
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	19
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	20
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	21
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	23
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	23
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	26
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	27
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	30
1.5	Synthese	33
2	Bibliografie.....	35

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	7
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 7	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	12
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen 2020 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	17
Figuur 12: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	19
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	20
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	21
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km (Bron: Geopunt).	24
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	28
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	29

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.	15

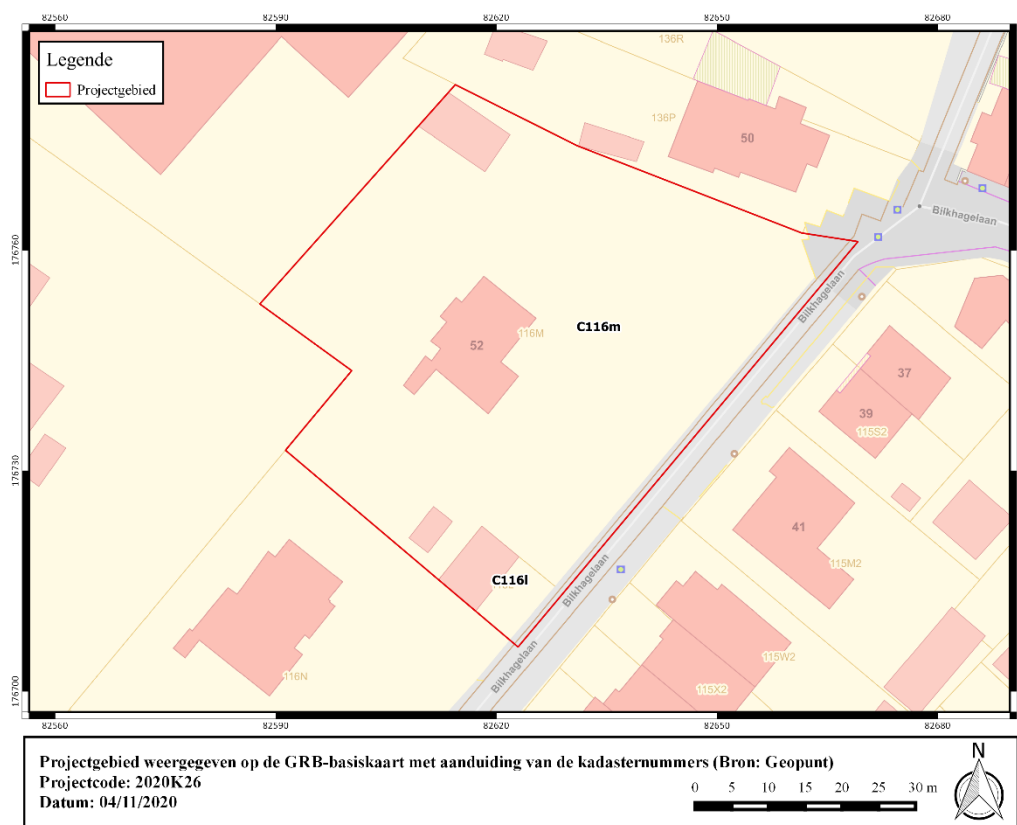

1 Resultaten van het bureauonderzoek

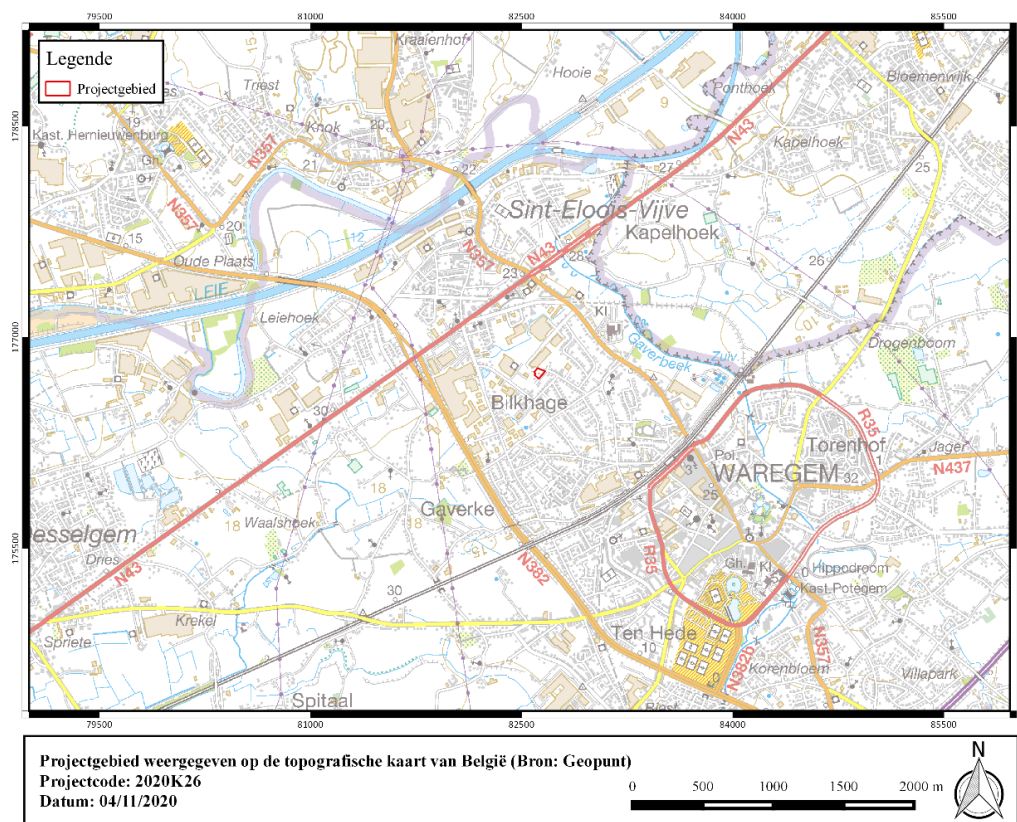
1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Waregem
	Deelgemeente	/
	Postcode	8790
	Adres	Bilkhagelaan 52 8790 Waregem
	Toponiem	Bilkhagelaan
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 82561$ $Y_{\min} = 176704$ $X_{\max} = 82686$ $Y_{\max} = 176788$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Waregem, Afdeling 1, Sectie C, nr's: 116l, 116m Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Yelmer Debouck (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als zone voor wonen met beperkte nevenfuncties. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 3227 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. Het plangebied is op heden nog bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden die zijn opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Bilkhagelaan Waregem werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Waregem, in de provincie West-Vlaanderen. De stadskern van Waregem situeert zich ca. 2 km ten zuidoosten, de dorpskern van Sint-Eloois-Vijve ligt ca. 1 km ten noorden.

Het plangebied grenst ten zuidoosten aan de Bilkhagelaan. Aansluitend ten noordwesten situeert zich de Bilkhage-Industriezone.

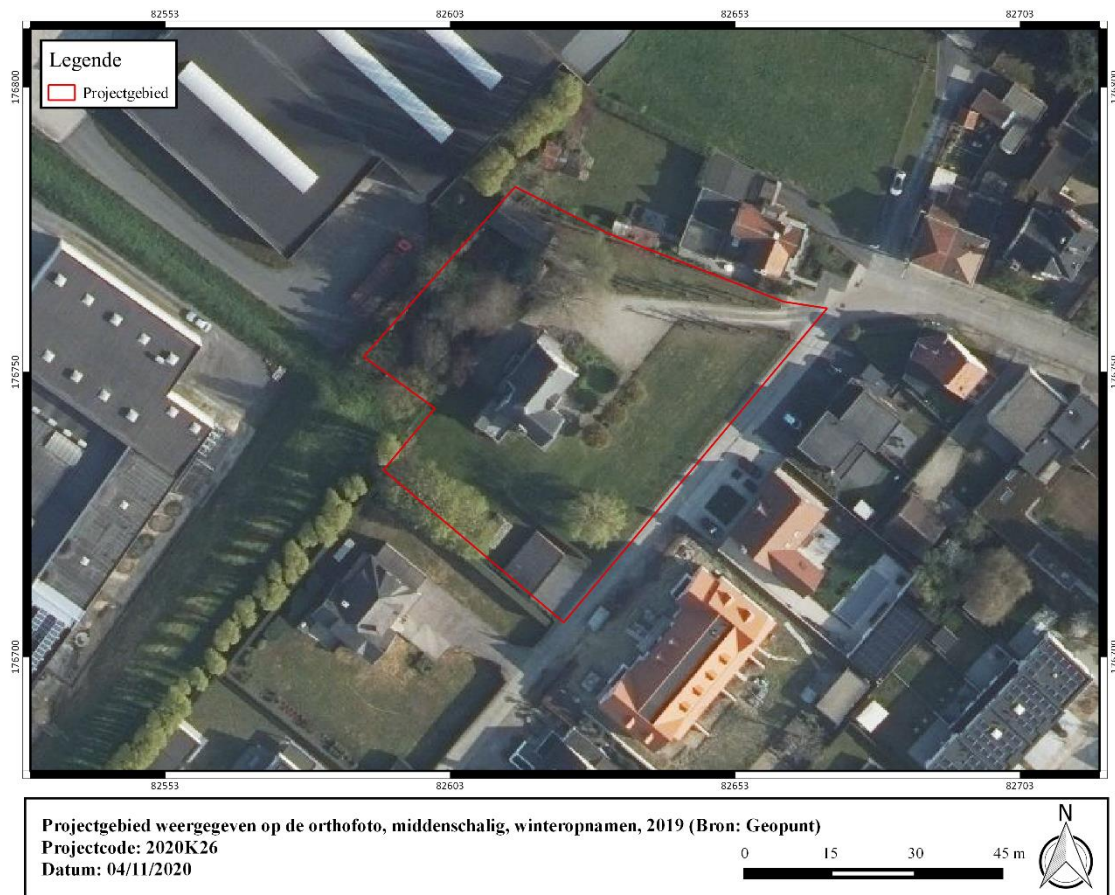

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 3227 m². Op heden is ca. 300 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 560 m² verhard. De bebouwing betreft een private woning met losstaand bijgebouw, een parkeergarage en een serre. Het overige deel van het terrein is in gebruik als tuinzone. Verspreid komt vegetatie voor.

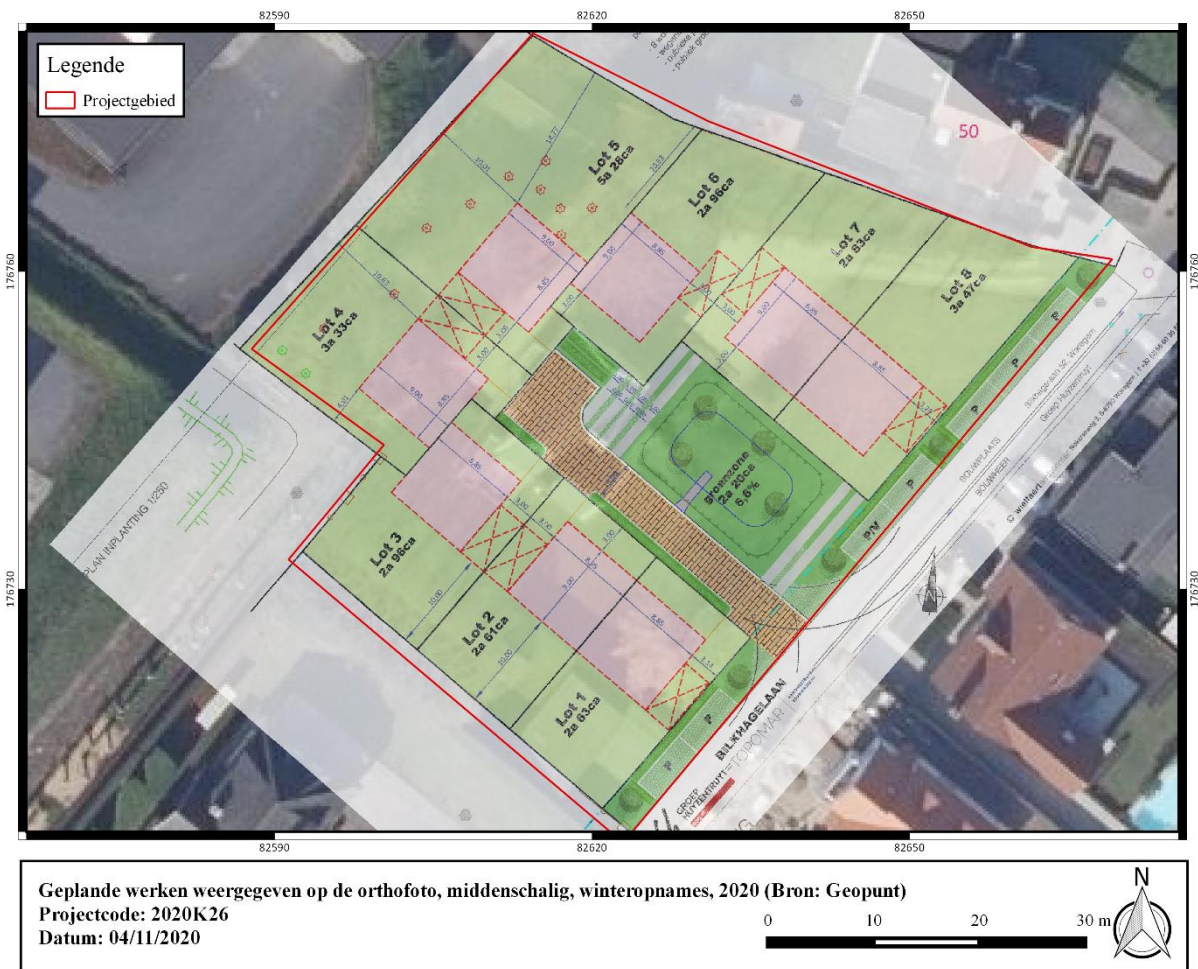

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling van 8 loten met bijhorende infrastructuur in de vorm van groenzone, parkeergelegenheid en wegenis. Vooreerst dient de bestaande bebouwing gesloopt te worden en de bestaande verharding uitgebroken te worden. Het lijkt geen twijfel dat de geplande werken, het hiermee gepaard gaande werfverkeer en de potentieel toekomstige ingrepen ter hoogte van de kavels het bodemarchief over het volledige plangebied bedreigen. Bijgevolg wordt binnen deze archeologienota uitgegaan van een integrale verstoring van het terrein.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen 2020 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

<i>Bron</i>	<i>Informatie</i>
Landschappelijke situering	Zandstreek binnen de Vlaamse Vallei
Tertiair	Lid van Moen (Formatie van Kortrijk).
Quartair	Type 3
Bodemtypes	Pdp, Zbc, OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	12,8 – 15.1 m TAW
Hydrografie	Leiebekken, deelbekken Gaverbeek

1.4.1.1 Landschappelijke situering

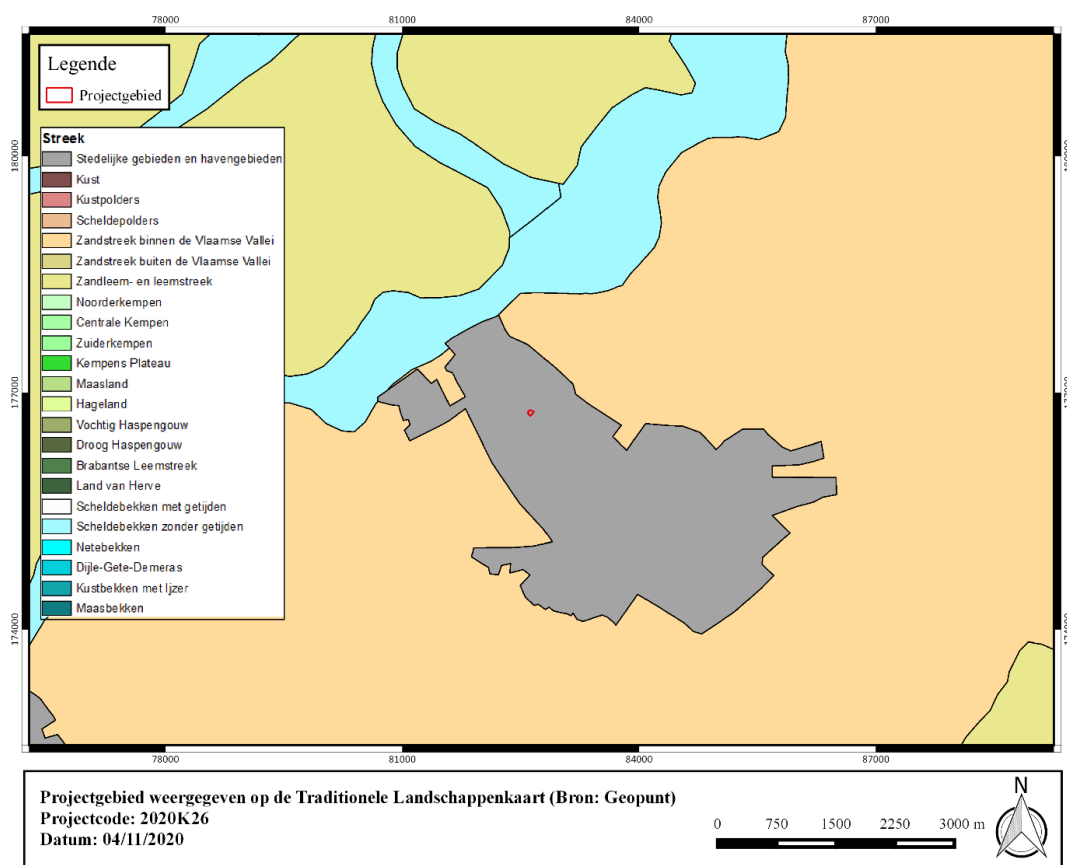
Het plangebied is gelegen in de zandstreek binnen de Vlaamse Vallei.

Het landschap in de omgeving van het plangebied wordt gedomineerd door de valleien van de Leie en de Gaverbeek. De Vlaamse Vallei is ca. 200.000 jaar geleden tot ontwikkeling gekomen. Tot 15.000 jaar geleden werd de vallei opgevuld met een dik pakket riviersediment. De Vallei nam toen de vorm aan van een verwilderde toendrariwier, die typisch is voor koude gebieden en meerdere rivierkanalen heeft. Tijdens het laat-Pleniglaciaal (ca. 76.000-14.640 jaar geleden) zijn gedurende koudere periodes de dekzandruggen tot ontwikkeling gekomen. Tijdens het Laat-Glaciaal en het Holoceen was er opnieuw een opwarming van het klimaat waarbij de rivieren die deel uitmaakten van de Vlaamse Vallei evolueerden van een vlechtend naar een meanderend patroon en waarbij de Holocene valleien zich als *underfit river* hebben ingesneden. Gedurende het Jonge Dryas was er een plotse afkoeling van het klimaat met enkele graden.

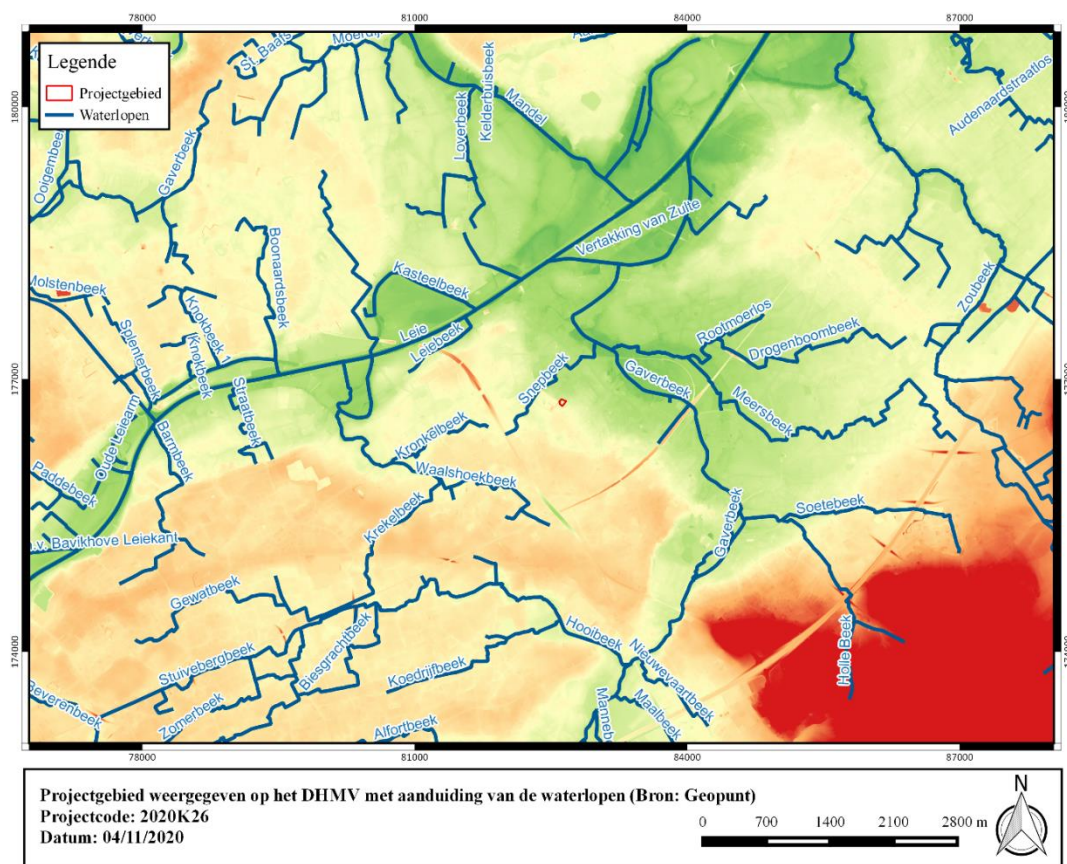
Hierdoor lagen de valleien in de winter droog en kon het zand makkelijk verwaaien, waardoor de zogenaamde rivierduinen gevormd werden. Deze werden tijdens het Holoceen lokaal nog eens herwerkt wat soms aanleiding gaf tot de ontwikkeling van stuifzandduinen. Daarnaast zijn lokaal ook nog niet-geërodeerde restanten van de verwilderde fluvioperiglaciale pre-holocene dalbodem aanwezig in de vorm van donken.

Het plangebied is gelegen in de op een Weichseliaan terras binnen de Vlaamse Vallei precies ten westen van het alluvium van de Gaverbeek. De Gaverbeek loopt ca. 1,4 km ten noorden uit in de Leie. Ca. 200 meter ten noorden van het plangebied loopt het alluvium van de Snepbeek. Het lokaal hoogtemodel lokaliseert het plangebied op een hoogte van ca. 13.2 - 15.0 m TAW. Het terrein helt duidelijk af naar het noordoosten, richting alluvium van de Gaverbeek. De zone waar de woning zich situeert is opmerkelijk hoger gelegen, op een hoogte van ca. 15 m TAW. Het microreliëf toont duidelijk aan dat er in het verleden reliëfwijzigingen hebben plaatsgevonden voor de realisatie van de woning en de aanleg van de omliggende tuin. Welke impact deze reliëfwijzigingen gehad hebben op de bodemgesteldheid is op basis van de gekende waarden niet exact te bepalen.

Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Leiebekken, deelbekken Gaverbeek

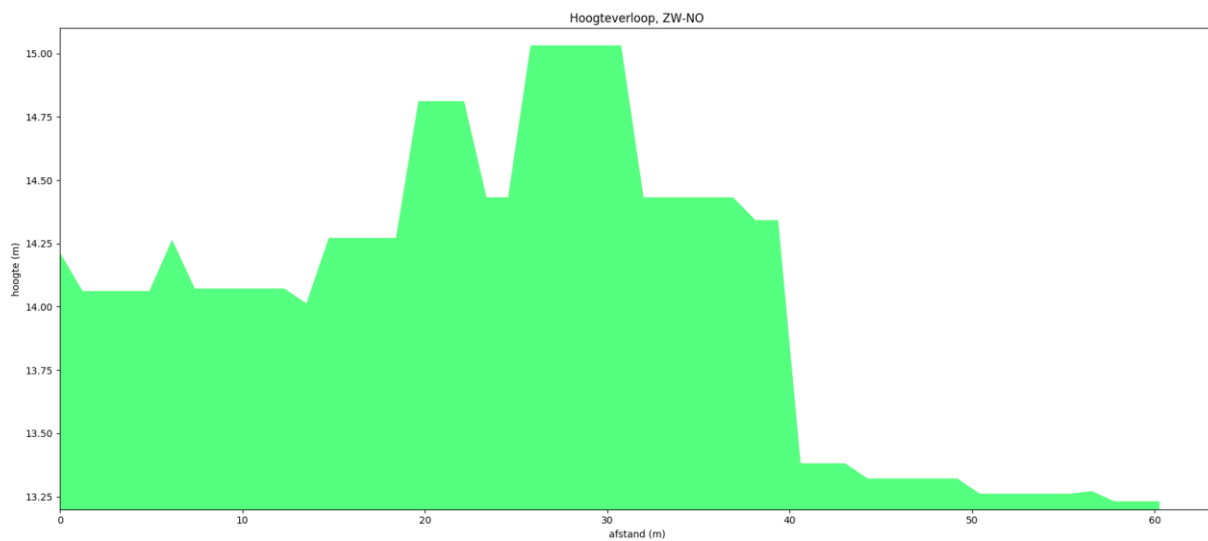

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

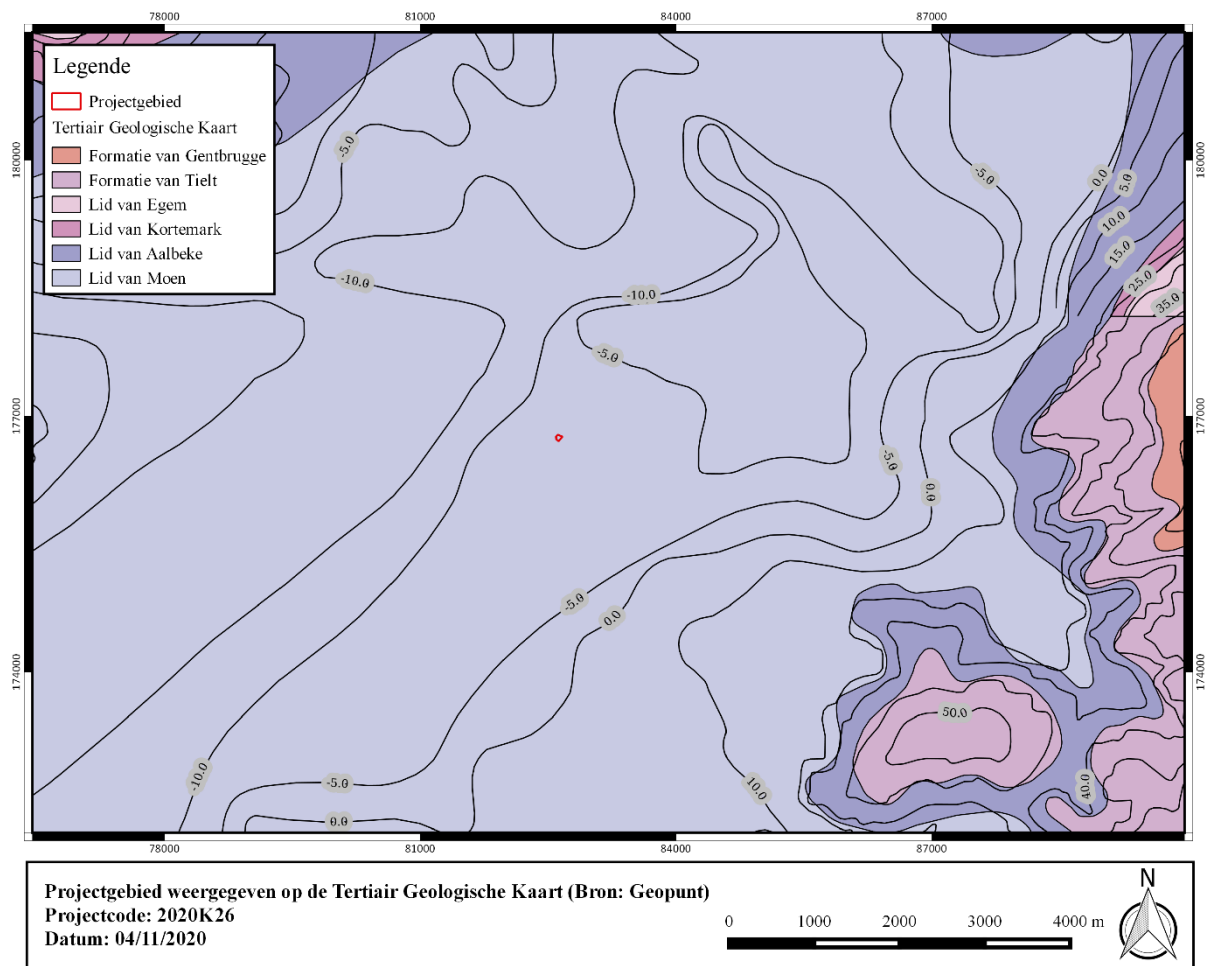

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Moen (Formatie van Kortrijk)**. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het Lid van Moen is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

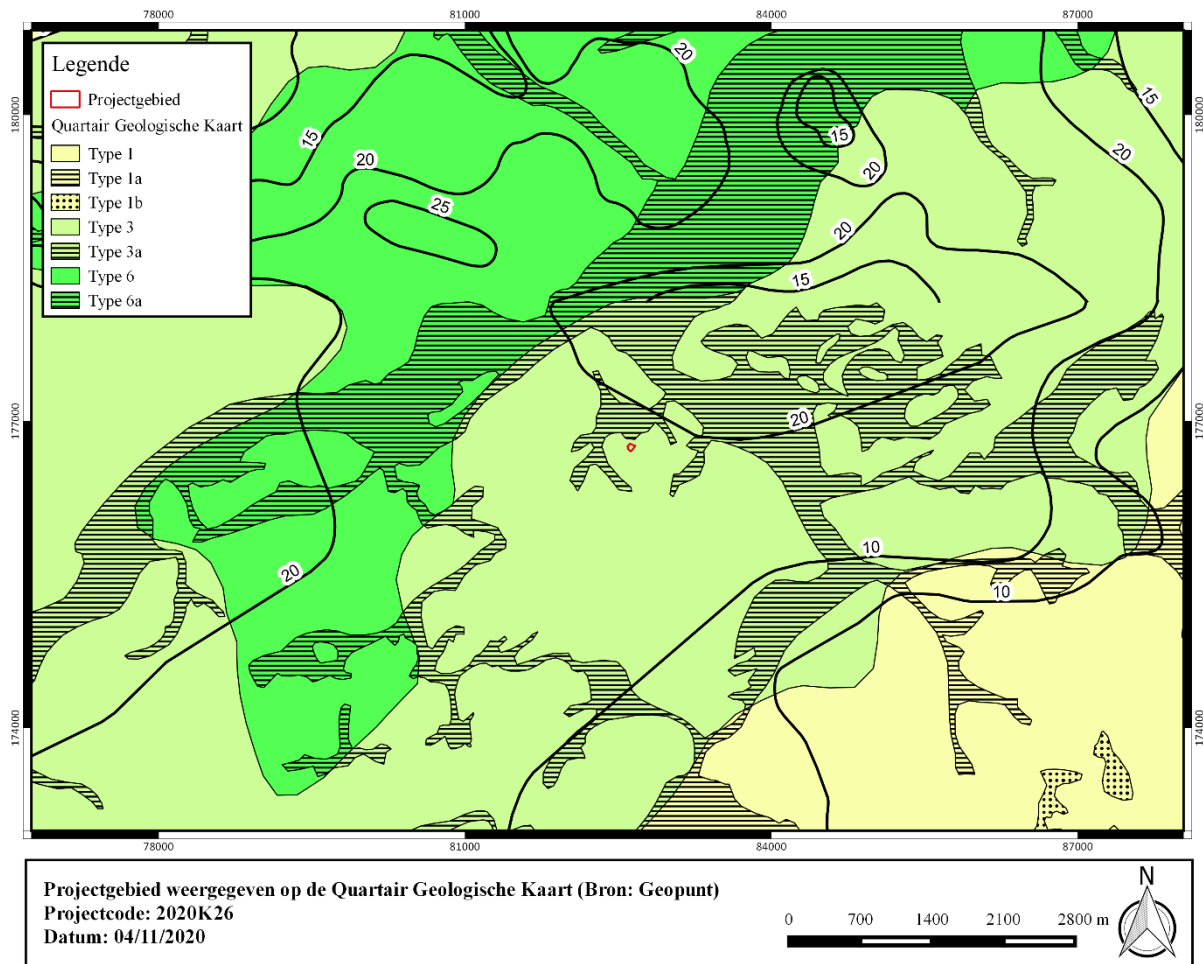

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied of op belendende percelen zijn geen archeologische waarden gekend. Ongeveer 1 km ten noordwesten van de Bilkhagelaan is in januari 2019 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Spoorweglaan/Schoendalestraat in Sint-Eloois-Vijve. Drie zones bevatten archeologische sporen in de vorm van kuilen en paalkuilen, die op basis van het aardewerk in de bijmenging en de typologie van het grondplan in de ijzertijd gedateerd werden. Het gaat om een zone met een hoofdgebouw en een zone met bijgebouwen, waaronder minstens één duidelijk aflijnbare spieker. Daarnaast zijn ook enkele greppels aangetroffen, maar wat de relatie tussen de greppels en het gebouwenbestand en hoe het geheel er precies moet hebben uitgezien dient verder onderzoek uit te wijzen.³ Ca. 800 meter ten noorden van het projectgebied is in mei 2019 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Gentseweg eveneens in Sint-Eloois-Vijve. De resultaten van dit onderzoek kunnen eerder beperkt genoemd worden, aangezien slechts enkele greppels, een kuil die vermoedelijk het gevolg is van een granaatinslag en enkele fragmentaire vondsten zijn aangetroffen. Verder bleek ook de westelijke helft van het plangebied zwaar verstoord te zijn door recente vergravingen.⁴

De CAI-polygonen geven aan dat er in de jaren '80 van de vorige eeuw enkele onderzoeken zijn uitgevoerd in de directe omgeving van het projectgebied. Op het Sint-Elooisplein in Sint-Eloois-Vijve werd in 1983 een archeologisch onderzoek uitgevoerd op de Sint-Elooiskerk. Hierbij werden restanten van de vroeg-gotische kerk aangetroffen, waaruit bleek dat het om een zaalkerk in grijsgroene veldsteen en Doornikse kalksteen ging. Tevens werd in de voorgevel van de kerk ook Romeinse bouw materiaal verwerkt. In de nabijgelegen Koekoekstraat zou namelijk een Romeinse nederzetting gelegen hebben, waarvan het puin afkomstig zou zijn.⁵ Ongeveer 2 kilometer ten zuidoosten van het projectgebied is eveneens in 1983 een archeologisch onderzoek uitgevoerd op de Sint-Amandus-en-Blasiuskerk in Waregem. De kerk zou reeds in 1119 bestaan hebben. De kerktoeren werd gebouwd rond het jaar 1500, maar wordt pas voor het eerst vermeld in 1515. Een opeenvolging van herstellingen en verbouwingen leidt uiteindelijk tot 19^e eeuwse kerk in haar huidige vorm. Naast enkele grafkuilen die dateren voor 1784, werden ook enkele Romeinse vondsten zoals tegulae, imbrices en stukken maalsteen en een niet-verstoord Romeins spoor aangetroffen. Het gaat om een grijsbruine, zandige laag, dat nederzettingsafval bevatte, zoals tegulae, een maalsteenfragment, een slijpsteenfragment en gebruiksaardewerk uit de 1^e-3^e eeuw.⁶

De overige polygonen aangegeven op het kaartblad van de CAI betreffen een indicator voor een site met walgracht en enkele luchtfotografische waarnemingen die wijzen op de aanwezigheid van meerdere circulaire structuren en/of cirkelvormige grafmonumenten langs de vallei van de Gaverbeek.

Desondanks de iele spreiding van de gekende waarden op het kaartblad van de CAI wijzen deze toch op een quasi doorlopende menselijke aanwezigheid vanaf het mesolithicum in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied.

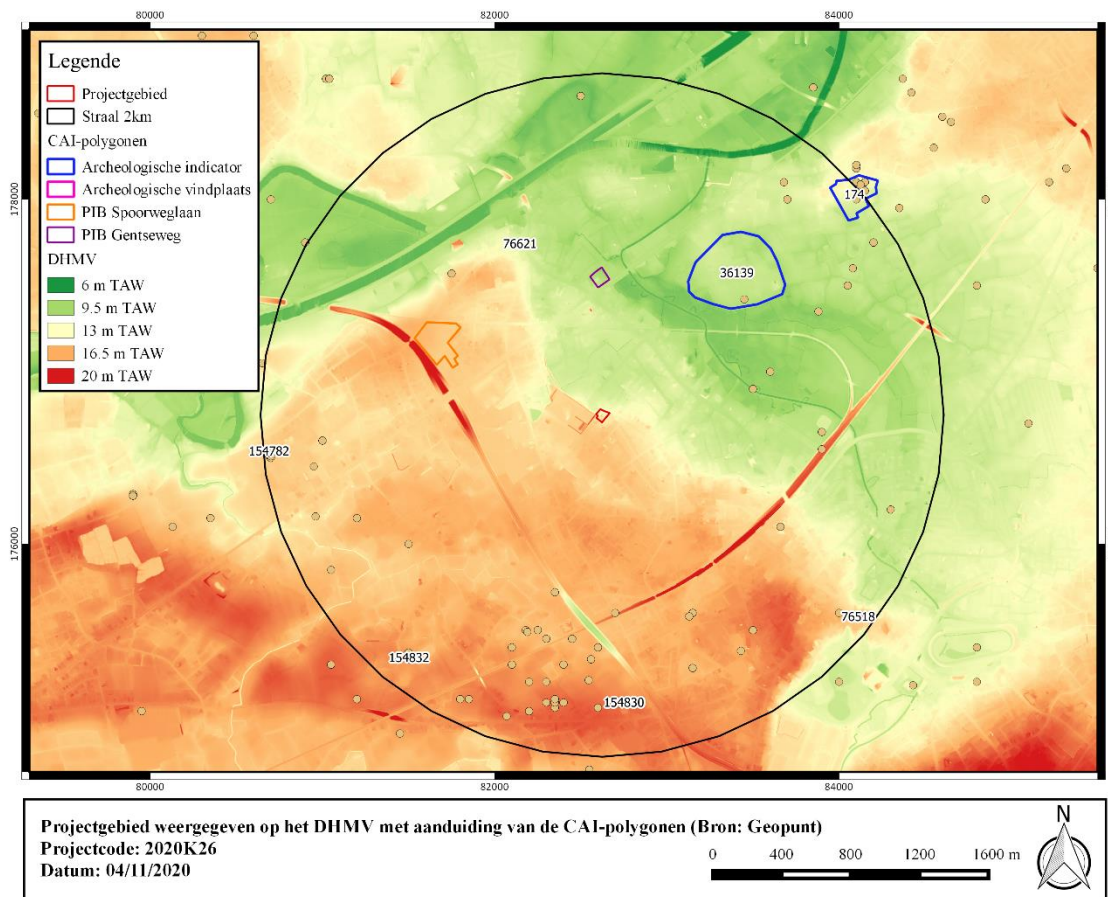
³ Pieters H. en De Smaele B. 2019. Nota Waregem Spoorweglaan, Verslag van resultaten onderzoek met ingreep in de bodem, 2019A236, p. 40-42

⁴ Sadones S., Comeyne A. en Creutz M. 2019. Nota Sint-Eloois-Vijve, Gentseweg 723-729 Verslag van Resultaten, p. 40

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Sint-Elooiskerk [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/76621> (Geraadpleegd op 09-11-2020)

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: De kerk van Sint-Amandus en Sint-Blasius [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/76518> (Geraadpleegd op 09-11-2020)

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

76518	Opgraving (1984) Romeinse tijd: tegulae, imbrices, maalsteen, slijpsteen, gebruiks aardewerk (1^e-3^e eeuw) Volle middeleeuwen: kerk, grafkuilen (vóór 1784) Bron: Despriet, Ph. 1985, Waregemse archaeologica, In: De Gaverstreke 13, 123-139. Bron: Despriet Ph. 1985: De Sint-Amandus en Sint-Blasiuskerk in Waregem, In: Archaeologia Mediaevalis, 15-16/03/1985, p. 49-50.
76621	Opgraving (1983) Romeinse tijd: Romeins bouw materiaal verwerkt in de voorgevel van de kerk Volle middeleeuwen: kerk Bron: Despriet Ph. 1983, De Sint-Elooiskerk van Sint-Eloois-Vijve, In: De Gaverstreke, p. 233-296.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

36139	Indicator cartografie Middeleeuwen: site met walgracht
-------	---

Luchtfotografie

174	Luchtfotografie Bronstijd: grafheuvels Romeinse tijd: nederzettingen
154782	Luchtfotografie Metaaltijden: circulaire structuur
154830	Luchtfotografie Metaaltijden: circulaire structuur
154832	Luchtfotografie Metaaltijden: circulaire structuur

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Het projectgebied bevindt zich in de wijk 'Bilkhage' tussen Waregem en Sint-Elooisvijve. Naar verluidt zou zich ter hoogte van Sint-Eloois-Vijve een kruising van twee belangrijke Romeinse wegen gesitueerd hebben, met name de heirbanen Kassel-Tongeren en Bavai-Oudenburg. De benaming Vive wordt voor het eerst vermeld in bronnen daterend van 965: 'Pottinghem secus fluviolum Vive' (Potegem bij het riviertje Vijve). Deze Vivebeek of de huidige Gaverbeek mondt uit in de Leie, tussen Sint-Eloois-Vijve en Sint-Baafs-Vijve. Op het einde van de 10de eeuw wordt een burcht van Vijve vermeld als belangrijk steunpunt van graaf Boudewijn IV (980-1035). Het oorspronkelijke dorpskerkje van Sint-Eloois-Vijve wordt op het einde van de 12de of in het begin van de 13de eeuw vervangen door een vroeg-gotische, eenbeukige zaalkerk. De oorspronkelijk dorpskern van Waregem heeft zich ontwikkeld op de linkeroever van de Gaverbeek. De stedelijke groei is een relatief recente ontwikkeling. Gedurende de middeleeuwen is Waregem een ruraal dorp dat gekenmerkt wordt door verspreide en geïsoleerde erven en hoeves. De eerste vermelding van Waregem is als Waro-ingagheim in 826. Gedurende de middeleeuwen strekt zich over het grondgebied van Waregem een groot woud uit, namelijk het Forestum Methela, een koninklijk jachtgebied. Rond 950 wordt het woud geschonken aan de Sint-Pietersabdij. Waregem zelf bestaat in die periode voor een groot deel uit overstromingsgebied rond de Vijvebeek of tot heide gedegenereerd grondgebied. Vanaf de 1200 is het grondgebied van Waregem gelegen op het snijpunt van de kasselrij Kortrijk en de kasselrij Oudenaarde.

De godsdienstoorlogen leiden tot een algehele ontvolking van de streek in de tweede helft van de 16de eeuw. Ca. 1580 plunderen Gentse calvinisten meermaals het dorp. In 1586 telt Waregem 136 paarden en koeien, en slechts 33 procent van de akkers worden bezaaid. Ook op het einde van de 17de eeuw, tijdens de Negenjarige Oorlog, ligt Sint-Eloois-Vijve meermaals aan het front, zowel aan Franse als Spaanse kant.

In 1784 bekomt Waregem van keizer Jozef II een octrooi voor het oprichten van een wekelijkse zaterdagmarkt voor lijnwaad, vlas, werkgaren, boter, eieren en lijnzaad. Vanaf ca. 1785 kent de linnenhandel en vlasspinnerij een grote groei in Waregem en zijn er niet minder dan 800 weefgetouwen op 900 huishoudens.

In de 19de eeuw vindt een belangrijke uitbreiding van de bestaande transportinfrastructuur plaats. Zo wordt in 1839 op Waregems grondgebied de spoorwegverbinding tussen Kortrijk en Gent aangelegd en krijgt Waregem een eerste station.

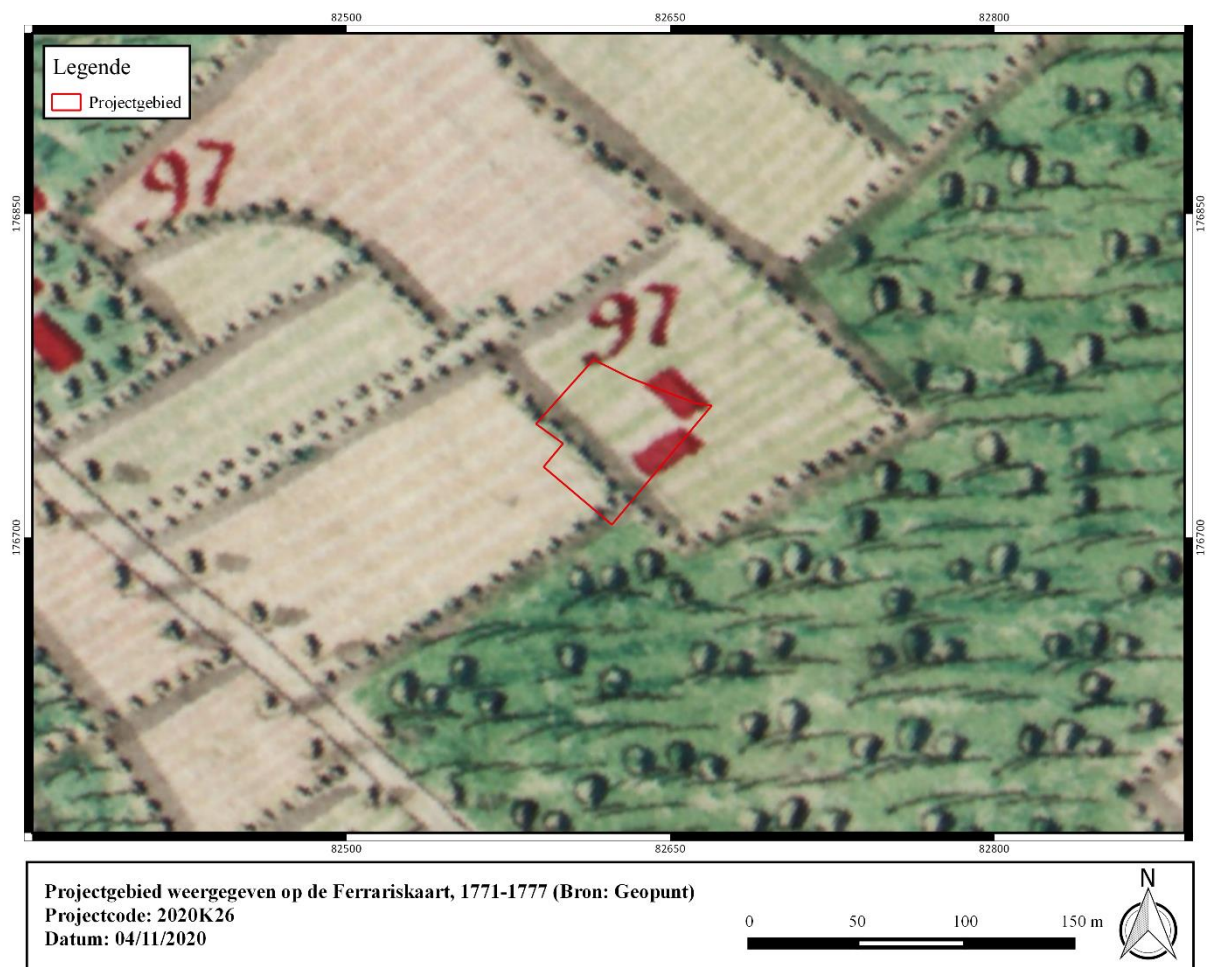
Tijdens de Eerste Wereldoorlog ondervinden Waregem en Sint-Eloois-Vijve veel schade door de verwoestingen, vooral tijdens de bevrijding in oktober en november 1918, waartoe verschillende Amerikaanse divisies worden ingezet. Terugtrekkende Duitsers doen onder andere de treinsporen springen en ook de Sint-Elooiskerk raakt beschadigd. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog, en dan vooral tijdens de Leieslag van mei 1940 wordt de streek opnieuw hard getroffen door verwoestingen.⁷

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Waregem [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13382> (Geraadpleegd op 10-11-2020) en Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Sint-Eloois-Vijve [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126102> (geraadpleegd op 10-11-2020).

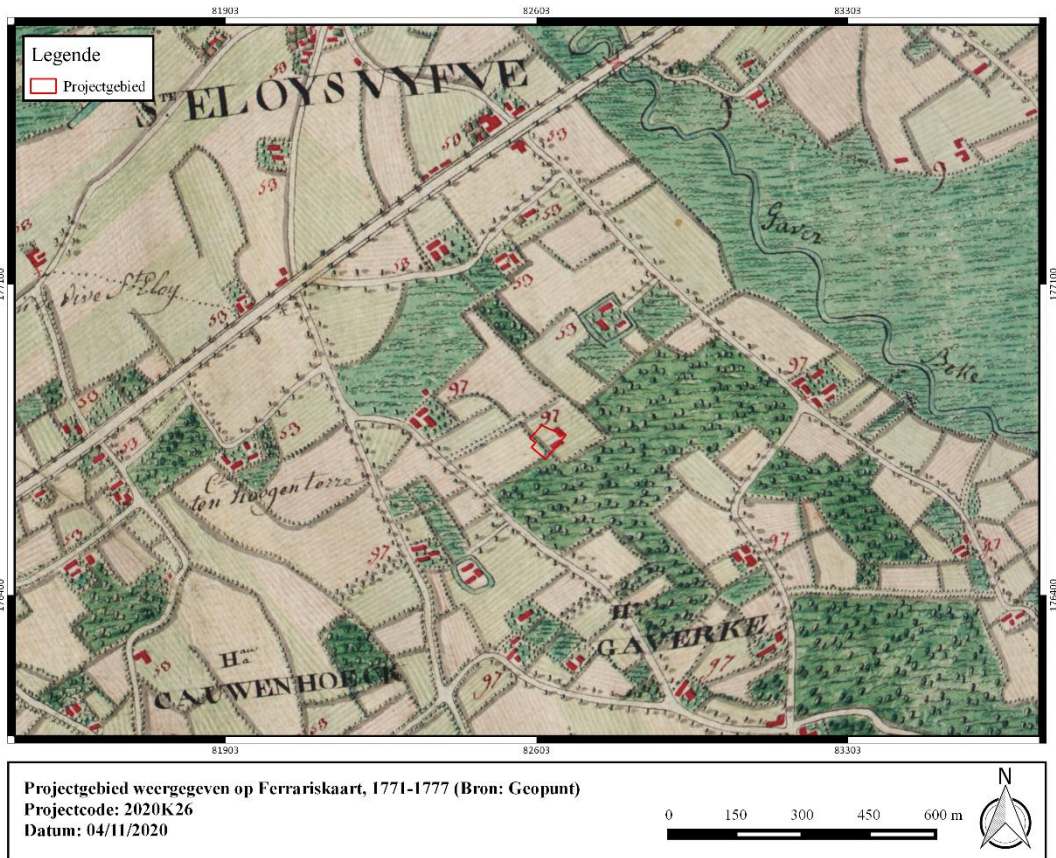
1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart lokaliseert het plangebied langs de noordzijde van een bosgebied. Binnen de projectgrenzen is bebouwing weergegeven in de vorm van twee rechthoekige gebouwen in omgekeerde L-vormige configuratie. Het volledige terrein staat gekarteerd als akker.

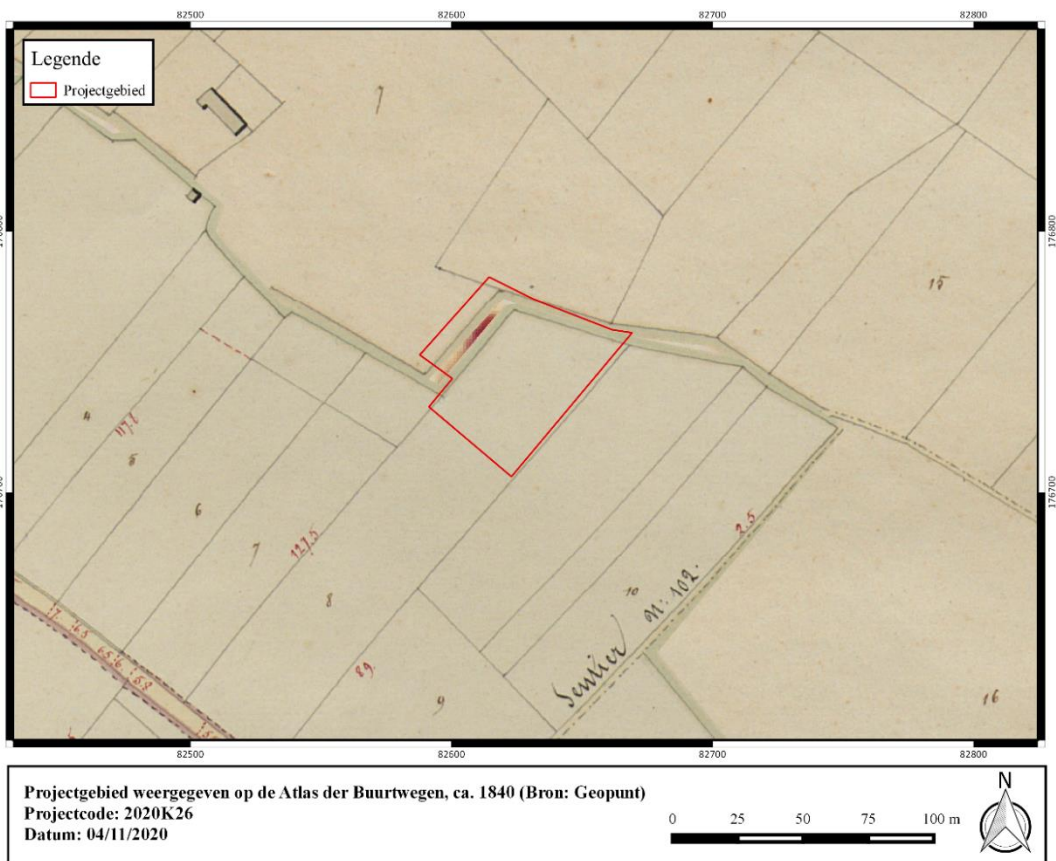
Op de Atlas der Buurtwegen is een duidelijk gewijzigde toestand waar te nemen. De hoeve, zoals weergegeven op de Ferrariskaart, is verdwenen. Ten noordwesten van het projectgebied staat wel nog een hoeve afgebeeld. Zowel de perceelsindeling van de 19^e-eeuwse kaarten als de aanduiding van het bosareaal op de Vandermaelenkaart doen vermoeden dat het plangebied op de Ferrariskaart niet volledig nauwkeurig geprojecteerd is. Vermoedelijk moet het plangebied iets meer naar het zuidoosten gelokaliseerd worden en valt het zuidelijk terreindeel samen met bosgebied.

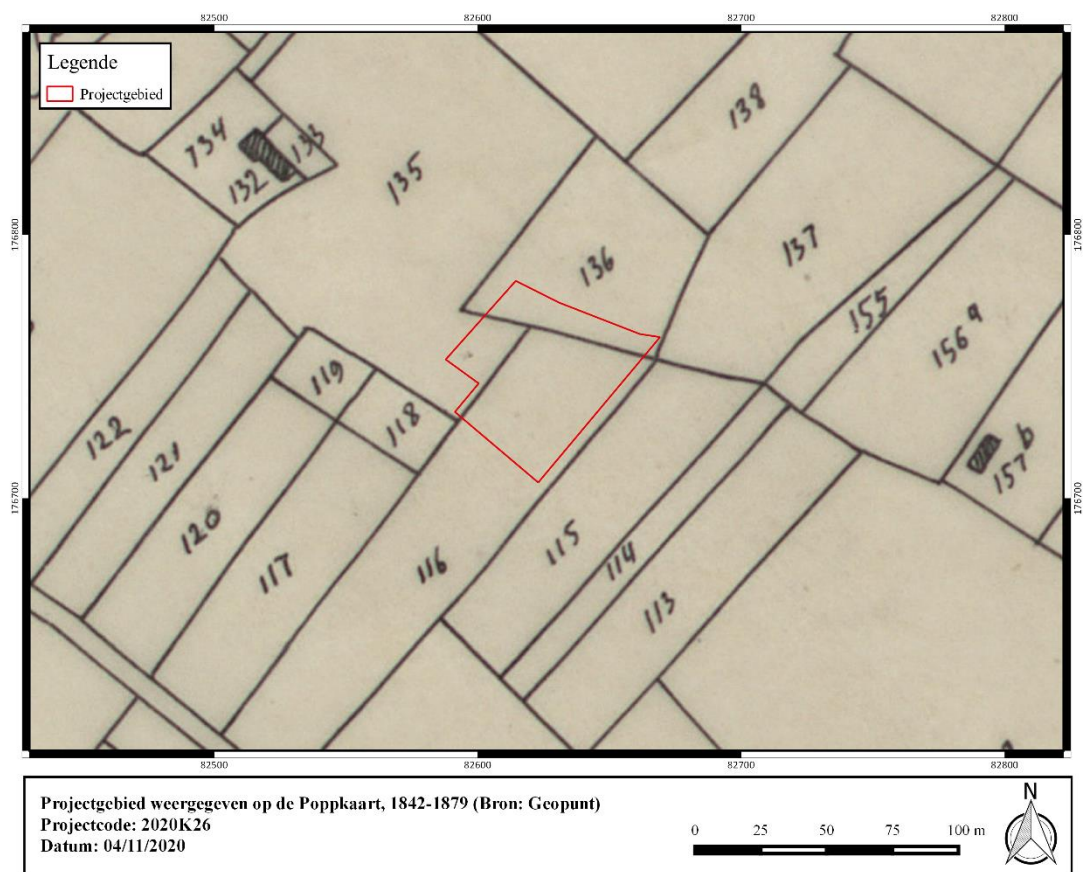
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

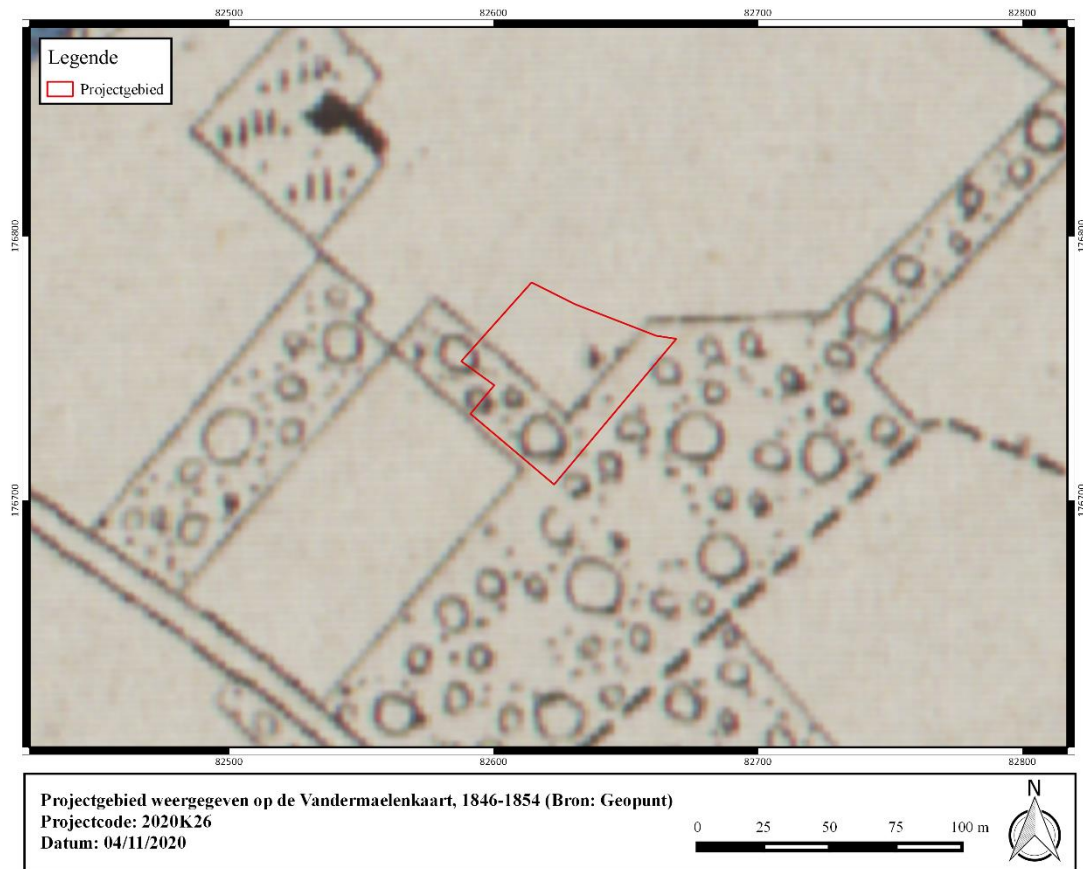
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

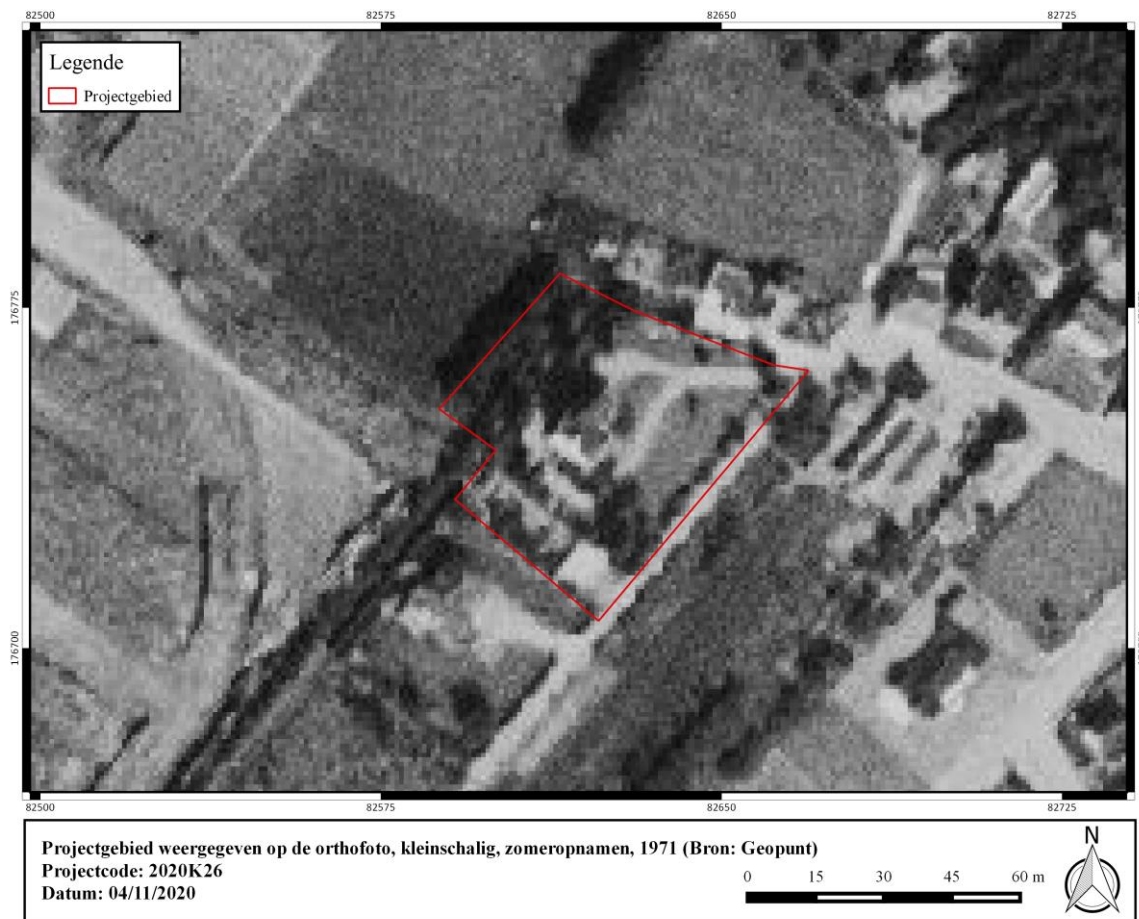

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt)

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

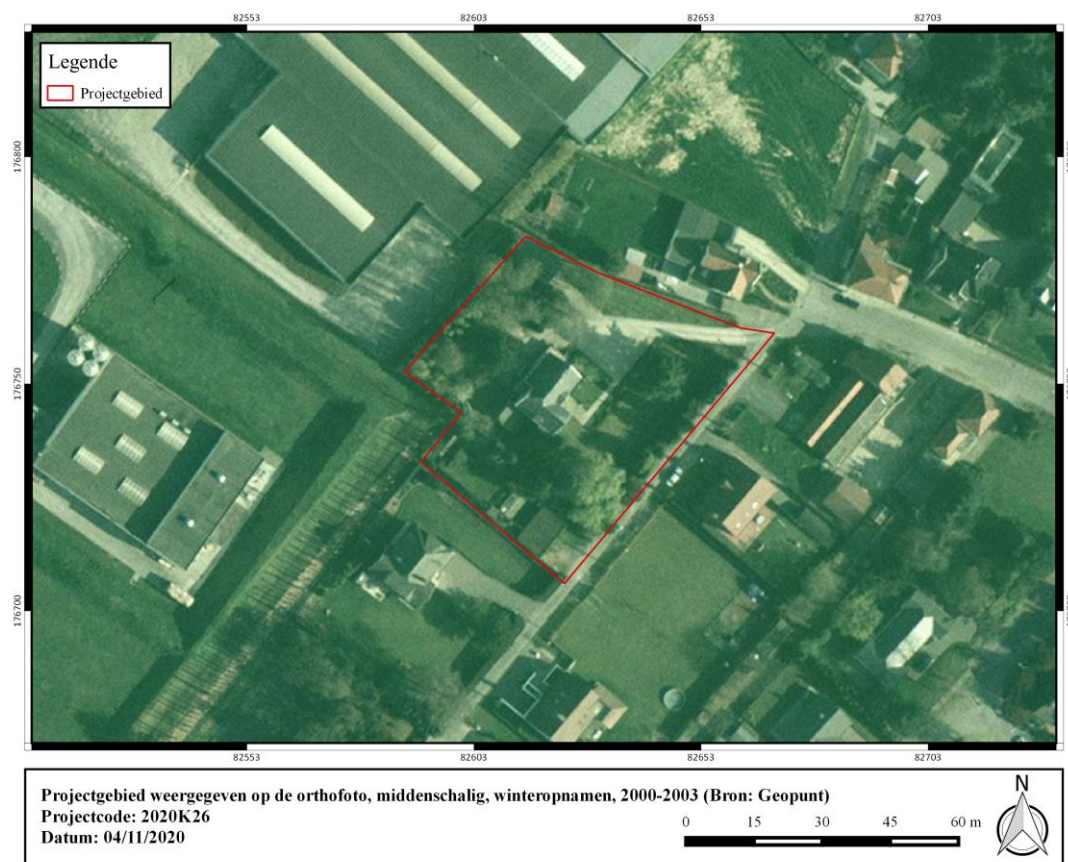
Op de orthofotosequentie is te zien hoe het gebouwenbestand doorheen de jaren 1971-2020 weinig veranderingen heeft ondergaan. Op heden is ca. 300 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 560 m² verhard door middel van een toegangsweg vanuit het oosten. De bebouwing betreft een huis met bijgebouw, een parkeergarage en een serre. Het overige deel van het terrein is in gebruik als tuinzone.

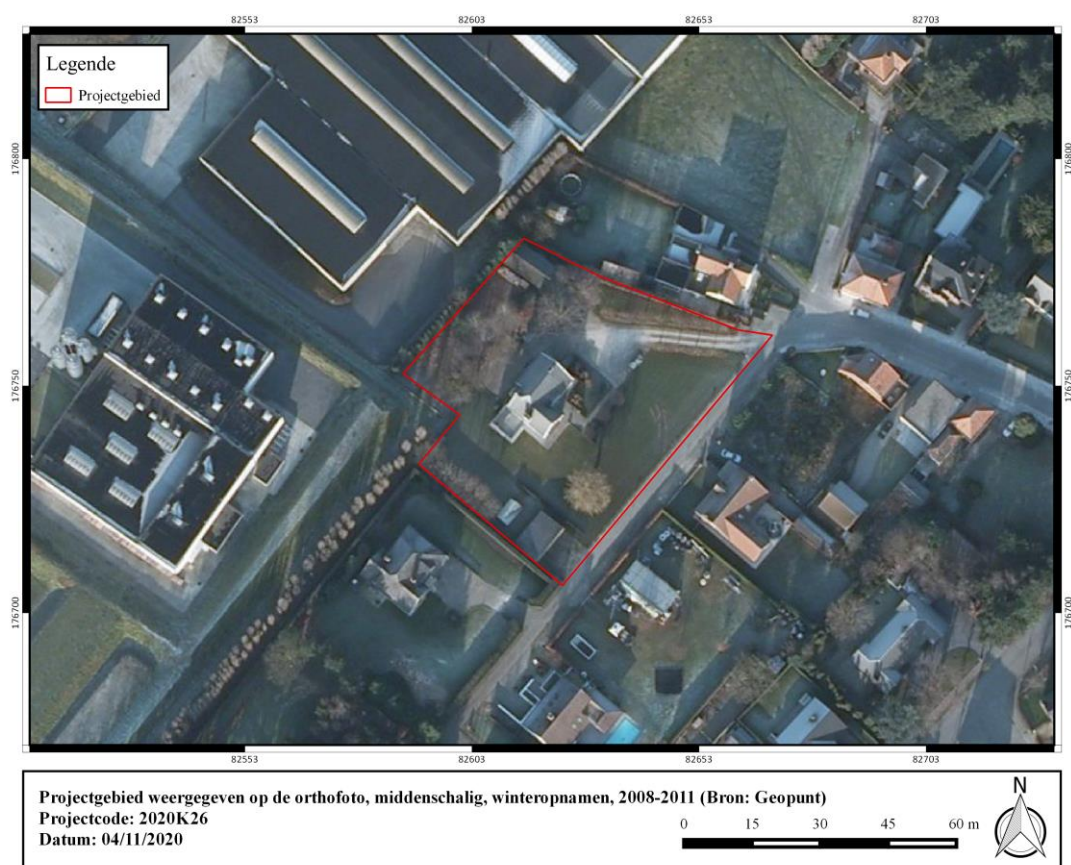
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

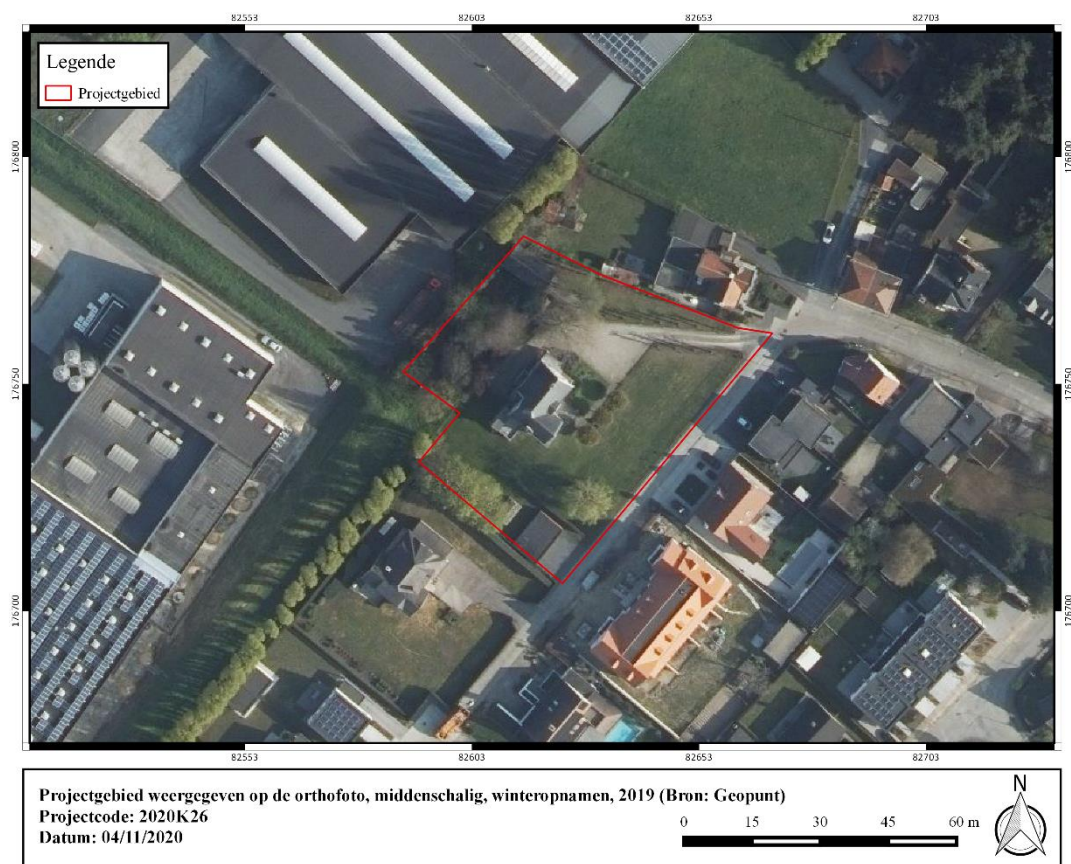
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling aan de Bilkhagelaan te Sint-Eloois-Vijve (Waregem), direct ten zuiden van een industriezone. Het projectgebied is ca. 3227 m² groot en wordt heden ingenomen door een vrijstaande woning met tuin en bijgebouwen.

Waregem is gelegen in de zandstreek binnen de Vlaamse Vallei, op het Leie-Schelde interfluvium. Het onderzoeksgebied is gelegen op de rand van het Weichseliaan terras nabij de samenvloeiing van de Leie en de Gaverbeek. Het terras wordt ten noorden van het onderzoeksgebied ingesneden door de Snepbeek, een zijtak van de Gaverbeek. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. De locatie, op hoger gelegen terrein nabij het samenvloeien van Leie en Gaverbeek, op korte afstand van de vallei van de Snepbeek moet een beduidende aantrekkingskracht hebben gehad op rondtrekkende groepen jager-verzamelaars. De bodemkaart geeft slechts in beperkte mate informatie weer. Ten noorden van het terrein, ter hoogte van de lager gelegen gronden, geeft de bodemkaart de mogelijke aanwezigheid van colluvium aan. Ten zuiden wordt een droge zandbodem aangeduid waarbij stuifzand een ouder bodemprofiel afgedekt kan hebben. Mogelijk heeft dit een gunstig effect gehad op de bewaringsomstandigheden m.b.t. archeologisch erfgoed. De hoger gelegen, relatief goed gedraineerd zand- en zandleemgronden moeten eveneens gunstig geweest zijn voor vroege landbouwgemeenschappen.

De cartografische bronnen geven een open omgeving weer. Op de kaart van Ferraris is te zien dat het terrein zich bevindt op de grens van een bosrijk gebied in het oosten en akkerland in het westen. In nabijheid van het onderzoeksgebied is een hoeve afgebeeld. Vanwege een onnauwkeurigheid in de Ferrariskaart kan niet met zekerheid gesteld worden of deze binnen de projectgrenzen valt. Op de 19^e-eeuwse bronnen is deze hoeve niet langer afgebeeld. Op de Vandermaelenkaart is te zien dat een deel van het terrein wordt ingenomen door bos. De orthofotosequentie geeft ter hoogte van het plangebied geen wezenlijke evolutie weer. De huidige toestand is reeds te herkennen op het oudste luchtbeeld. Wel is te zien hoe de omgeving van het projectgebied stelselmatig wordt ingenomen door bebouwing.

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn enkele archeologische vindplaatsen en indicatoren gekend. Oudere waarnemingen in zowel de Sint-Elooiskerk als de Sint-Blasius kerk wijzen mogelijk op een Romeinse voorloper. Bij een recent proefsleuvenonderzoek aan de Spoorweglaan ten noordwesten van het onderzoeksgebied aan de overzijde van de Snepbeek, zijn 3 clusters archeologische sporen aangesneden die, op basis van geassocieerd vondstmateriaal, wijzen op bewoning in de metaaltijden en/of vroege Romeinse periode. Twee van deze clusters zijn afgebakend in functie van bijkomend vlakdekkend onderzoek. Bij een proefsleuvenonderzoek aan de Gentseweg zijn eveneens indicaties voor aanwezigheid tijdens de Romeinse periode waargenomen. De sporen waren echter niet van die aard dat verder vlakdekkend onderzoek nog kon leiden. Naast deze fysieke bewijzen voor bewoning en bewerking tijdens de Romeinse periode zijn bij luchtfotografische prospecties op hogere terreinen ten zuiden van het onderzoeksgebied verschillende cirkelvormige structuren waargenomen. Deze worden doorgaans geïnterpreteerd als grafmonumenten uit de metaaltijden.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. De verwachting bestaat vanwege het gunstige landschappelijke kader uit zowel artefactensites als resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen. Het bureauonderzoek heeft geen informatie aan het licht gebracht waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van archeologisch erfgoed.

Bijkomende terreinwaarnemingen zijn noodzakelijk. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek na de sloopwerken de bodemopbouw, verstoringsgraad en bewaringscondities te evalueren. Mocht hieruit blijken dat bodemhorizonten aanwezig zijn die kunnen wijzen op betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites dan dienen deze in een verkennend grid bemonsterd te worden. In het geval van een positieve staalname wordt dit onderzoek aangevuld met waarderende archeologische boringen en/of testvakken. Met betrekking tot erfgoed in de vorm van bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Pieters H. en De Smaele B. 2019. Nota Waregem Spoorweglaan, Verslag van resultaten onderzoek met ingreep in de bodem, 2019A236

Sadones S., Comeyne A. en Creutz M. 2019. Nota Sint-Eloois-Vijve, Gentseweg 723-729 Verslag van Resultaten.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

